

DİN VE HAYAT

TDV - İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ
DERGİSİ
SAYI: 1 - YIL: 2009

TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSTANBUL
ŞUBESİ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ VE
YAYIN YÖNETMENİ
(SORUMLU)

Prof. Dr. Mustafa ÇAĞRICI

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Kadriye AVCI ERDEMLİ

EDİTÖR
Kerime CESUR
kerime.cesur@gmail.com

YAYIN EKİBİ
Abdülkerim YATĞIN
Davut ÖZGÜL
Emine ARSLAN
E. Betül ÇAKIRCA
Kâmil BÜYÜKER
Kerime CESUR
Mehmet YÜKSEL
Tuğba YALÇIN
Uğur YILMAZ

TASHİH
Ercan ALKAN

FOTOĞRAF
Gezgin Kültür Dergisi Arşivi

KAPAK FOTOĞRAFI
Halit Ömer CAMCI

BASIM YERİ ve TARİHİ
TDV Yay. Matbaası
Ostim Örnek San. Sit. 1. Cd. No:11
Yenimahalle / ANKARA
Tel: (0312) 354 91 31

ISSN: 1308-9595

DAĞITIM
Osman SARIKÖSE
TDV Yay. Mat. ve Tic. İşl. İstanbul 1.Şb.
Klodfarer Cad. No:14/1 Divanyolu
Eminönü/İSTANBUL
Tel:(0212) 5184604-Faks:(0212) 518 8307

Yayınlanan yazıların hukuki-bilimsel sorumluluğu yazarlara aittir.

EDİTÖRDEN

Bismillahirrahmanirrahim

Yüce Rabbimize sonsuz hamd, Efendimiz'e salat, âl ve ashâbına selâm olsun.

Uzun bir aradan sonra yeniden karşınızdayız. Sizden ayrı kaldığımız süre içerisinde sevindirici gelişmeler oldu. 2006'da dergi heyecanı ile başladığımız ancak özel eserlerle sürdürdüğümüz yayınlarımız, DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI'nın izniyle TDV çatısı altında DİN ve HAYAT ismiyle dergi olarak yayın hayatına devam edecektir. Dergi olarak çıkmamız kesinleştikten sonra yeni sayımızın, resmi süreci tamamlayarak "DİN ve HAYAT" çatısı altında çıkmasını istedik, gecikmemizin sebebi bu oldu. Dergi olma yolunda yaşadığımız olumlu-olumsuz zamanlarda öğrendiğimiz çok şey oldu. Bunlardan biri, iyi olduğuna inandığımız şeyin arkasında durmanın başarıyı getireceğiydi. 2. sayının çıkıp çıkmaması belli değilken bir baktık ki 6. sayıya ulaştığımız. Bu bizim için büyük bir mutluluk. Bu yayının devamının, kurum içi sahiplenmenin ve desteğin devamına bağlı olduğuna biliyoruz ve bunu bekliyoruz.

Yayın olarak 6., dergi olarak 1. sayımızın içeriğini çok önemli ve oldukça soyut bir kavram olan "DEĞER" konusu oluşturmaktadır. İlim adamları değer ne olduğu hususunda ittifak edememişlerse de biz kendimize göre bir tanım yapabiliriz. Bizi biz yapan, dinimizin, medeniyetimizin, ortak hissiyatın iyi dediği, güzel dediği davranışlar, düşünceler bizim değerlerimizi oluşturur. Davranışlarımızı yönlendirecek değerlerimizin olmaması varlığımızın amacının olmaması sonucunu da peşinden getirecektir. Allah Teala (c.c.) insanı eşref-i mahlukat olarak nitelemektedir. Kur'an-ı Kerim, Sünnet ve bu iki asıl çerçevesinde gelişen İslâm kültürü ve geleneği, insanın bu şerefi nasıl kazanacağı ve koruyacağı hususunda temel ilkeleri sunmaktadır. Bize düşen bu ilkelere tutunmak, korumak ve aktarmaktır. Sözün özü "İNSAN DEĞERLİDİR" ve diğer varlıkların da değerlerinin korunması, haklarının verilmesi insanın korunmasına bağlıdır.

Dosyamız hem geniş hem de renkli. Tarih, felsefe, sanat, fıkıh, edebiyat, psikoloji gibi birçok sahadan kalem, konuyu birçok boyutuyla ele aldı. Öncelikle dosyanın oluşturulması esnasında fikirleri ve yönlendirmeleriyle bizlere danışmanlık yapan Sayın Seyfi Kenan'a teşekkürlerimizi sunmayı borç biliyoruz. Ayrıca tasarım, baskı ve dağıtım sürecinde emeği geçen herkese şükranlarımızı sunuyoruz.

Bir müjdemiz daha var. Dergi olma heyecanının yanında bunun da heyecanını yaşıyoruz. İstanbul'daki din hizmetlerinin, faaliyetlerin, müftülöklere mensup personelin başarılarının bilinmesi için hazırladığımız bültenin ilki sizlere ulaşıyor.

Hem derginin hem bültenin hayırlı ve faydalı olmasını temenni ediyoruz.

Saygılarımla
Kerime Cesur

Zencefilm
medya

Görsel Konsept Tasarım,
Uygulama Zencefil'm / Halit Ömer Camcı
Sanat Yönetmeni: Ali Bıyıklı
Grafik Uygulama: Kübra Türk
bilgi@zencefilm.com

MODANIN SUNAĞINDA KADINLAR

Cihan AKTAŞ*

□ Tarihin hiç bir döneminde olmadığı kadar kültür ve sanatın yanılmalı görüntüler tarafından biçimlendirildiği ve yayıldığı bir dönemden geçiyoruz. Bu dönem, basın ve yayın tekniklerinin kazandığı yeni bir gücün de etkisiyle, kişileri ve toplumları değiştirmeye zorluyor. Mahalle sokaklarında ilerleyen bir genç kız, bir pencerenin gerisinden kendisini izlemekte olan filanca dedikoducu teyzeyi değil de bir kamera bakışının kontrolünü hissediyor üzerinde. Mahallenin ışıkları, yerini kamera ışıklarına bıraktı sanki.¹

Geçmişte kadının bir ruhu olup olmadığı tartışılıyordu. Modernite ile birlikte kadının erkek kadar "insan" olduğu kabul gördü, ama bunun bedeli olmalıymış gibi, insanlığı ve kadınlığı Batılı Beyaz Özne erkeğin kriterlerine bağlı olarak kabul gören bir kadın tipi ileri sürüldü. Kadın haklarının temsili bağlamında idealleştirilen, aileden de bağımsız bir birey olarak değerlendirilen bir kadındır, sözünü ettiğimiz "özel" kadın.

Bu varsayımsal özel kadın, beyaz batılı kadındır. Beyaz Batılı Kadın, binlerce yıldan beri baskı altında kalan, insanlığı ve bir ruhu olup olmadığı tartışılan kadının kurtuluşunun emeğini ve verimini üzerinde toplayan kadın olarak görülür. Bu nedendir ki örtülü Müslüman kadınlar uzaktan bir bakışla, bir yeni oryantalist bakışla ya da, dolaşımda bulunan özel kadın modeliyle kıyaslanırken değersizleştirilirler. Bu bakışa göre özel kadının özelliklerini paylaşmayan kadınlar sanki daha az kadın olmaktadır.²

Başörtülü Müslüman kadın, Batılı Beyaz Kadın özne açısından, kurtarılması ve feminizmin değerleriyle hidayete erdirilmesi gereken bir "hiçkimse"dir.

"Bir 'şahsın', bir 'hiçkimse'ye, 'öteki' konumuna indirgenmesi, ırkçılığın insafsız entrikası..." diye yazmıştı, Helene Cixous.³

Milâdî 1000'li yıllarda Hıristiyan dünyasında bir ruhu olup olmadığı tartışılan kadının bedeni, içinde bulunduğumuz dönemde moda ve kozmetik sektörlerince parçalar halinde sunulmaya başlandı, ekranlardan ve reklam panolarından. Desmond Morris, kadının bedeninin parçalı olarak sunumunu getiren bu değiş-tirme ihtiyacını, modacıların modanın rutin akışı içinde gereksindiği normal-üstü uyarı ilkesine bağlıyor. Kapitalizmin sürekli zorladığı tüketim talebinin artık don-

maya başladığı noktada özellikle reklamlar kanalıyla sağlanması amaçlanan normal-üstü uyarı ilkesi, sadece moda alanında değil bütün sektörlerde herhangi bir şekilde devreye sokulacaktır.⁴

Kadın bu akışta hem (ailesi adına da) tüketici, hem de reklâm figürü olarak yer alıyor. Göğüsleri ya da bacakları açık bir kadın, bir arabanın önünde durarak onun satış değerini yükselten bir figür oluşturuyor. Bir kadını dolaşımda bulunan, etkili olan söylemler ve tanımlarla, bedeni -henüz genç olan bedeni- yoluyla kendini güvenceye almaya yönlendiren mekanizma, kişisel olanı çok aşan, sektörel (estetize edilmiş) donanımlarla etkilemekte toplumu.

Kız çocukları tüketim kültürünün televizyon ve

İnsan Sûresi'nin ilk âyetini bu açıdan çok önemli buluyorum: "İnsanın üzerinde, henüz kendisinin bir insan olarak anılmadığı uzun bir süre geçmedi mi?" şeklinde, varoluşsal, sorumluluk yükleyen, düşünmeye ve eylemeye çağırın bir soru.

internet kanalıyla, reklam panoları aracılığıyla yaydığı cinsellikle yüklü imgelerin etkisiyle erkenden büyüyor, bazen de idealize edilen bir kadın bedenine sahip olma kaygısıyla yeme bozuklukları gibi nev-zuhur hastalıklara yakalanıyorlar.

Geçerli sayılan estetik idealler çeşitli sektörler aracılığıyla sağlıklı hayat yöntemleriyle bütünleştiriliyor. Ruhun ölümsüzlüğüne duyulan inanç azalırken, bedenlerin sonsuzca yaşayacakmış gibi aynı yaşta sabitlenmesi, genç görünmesi önem kazanıyor. Ölümüne ilişkin dinsel kabullerin konuşulmaz olmasına paralel olarak beden, ölümsüzlük umudunu geliştirip koruyan bir etkinlik alanına dönüşüyor. Orta çağda zâlim kocasının eziyetlerine katlandığı için azize ilan edilen kadın şimdi modacıların direktiflerine boyun eğerek moda tapınağının azizesi oluyor. Varlığını belirlemeye ve tanımlamaya çalışan kirliliği bir iktisadi sektörler bileşkesinin kurumları ve söylemlerine karşı özne olarak gücünü kanıtlamak isterken, modanın, sanatın ve felsefenin sunağında kanını akıtıyor.⁵

Elbette insan olarak nasıl görüldüğümüzle, bedenimizin bakımıyla ilgili, bize emanet edilen bedeni korumakla sorumluyuz. Ama bu bedenin uygunluğunun piyasada dolaşım halinde bulunan güzellik ve sağlık vaad eden kurumlar ve uzmanların takdirine bırakıl-

Mahalle sokaklarında ilerleyen bir genç kız, bir pencerenin gerisinden kendisini izlemekte olan fi-lanca dedikoducu teyzeyi değil de bir kamera bakışının kontrolünü hissediyor üzerinde. Mahallenin ışıkları, yerini kamera ışıklarına bıraktı sanki.

ması, dinî açıdan emanet sayılarak koruyup gözetilen bedenün sürekli kurcalanmaya (parçalanmaya) yatkın bir meta olmaya açık tutulduğunun göstergesidir.⁶

Özellikle daha kış bitmeden kadınları yönlendirmeye başlayan bir rejim ve güzellik sektörü baskısı var. Kadın vücudu, deniz ve tatil, aynı karede yer alan gösterenler.

Bir taraftan da muhafazakâr ailelerin ilkeleri hiçbir yerde olmadığı kadar tatil kültürü kapsamında gözetiliyormuş gibi görünüyor: Mahremiyete ilişkin hassasiyetleri dikkate alan oteller, havuzlar, plajlar, mayolar sürülüyor ileriye.

Mahrem hayat üzerine fazlasıyla vurguda bulunulsa da, mahremiyetin bir anlam kaybı yaşaması yaygın bir şikâyet konusudur. "Bakışları nâmahrem olandan sakınmak gerek." Bu dinî düstur, popüler kültür ve sanat endüstrisinden yayılan sahneleri izleme konusunda bir ölçüye duyduğumuz ihtiyacı haber veriyor. "Nâmahrem" burada, sadece karşıt cinsle ilişkilerdeki ölçülerle alakalı olmayan, duyum kirlenmesine yol açacak ve insanı kendi derinliklerine yönelmekten alıko-yacak bütün yararsız sahnelerin bir bütünü olarak okunabilir.

Cinsel imajlar açısından özellikle kadınları kontrol eden ve baskı altında tutan piyasa, artık erkeklere de aynı baskıyı uyguluyor. Erkekler, gerçekte nasıl olmaları gerektiğine karar vermeden, buldukları durum ya da olmaya çalıştıkları haller konusunda sürekli şüpheye düşürülüyor ve baskı altında tutuluyorlar.

Diğer taraftan erkekler hem modern mitler, hem de hurafeler nedeniyle yanlış bir kadın algısına sahip olarak yetişiyorlar. Kadının sadece bedene dönüştürüldüğü piyasa, erkeğin de karşı cinsi bu dayatılan güzellik ölçülerıyla, sınırlı ve parçalı olarak algılaması gibi bir sonuç veriyor. Moda ve reklam sektörlerince dolaşımda tutulan imgeler nedeniyle erkek seyirciler, kadın bedenini bir kişilikle ya da insanla ilintisiz parçalar halinde algılayabiliyorlar. Kimi erkekler ise din adına İsrâilîyât'tan beslenen menkıbelerde tanımlanan fitne-fesat kaynağı kadın örneklerinden hareketle, karşıt cinsi ya azize ya da "etekli şeytan" olarak görmeye yatkınlaşıyorlar. Bu iki bakış açısının da kadını (anne veya azize olmayan kadını) parçalayan görüşlerle sakatladığı söylenebilir.

Mustazaf kadınlar söz konusu olduğunda, siyasal simge olarak açıklanamayacak bir niyetle örtüldüğü apaçık olan başörtüsü, bir yere kadar saklıyor, bu bakış açısında sakatlanmış, parçalanmakta olan bedenleri.⁷

Bir kısır döngü karşısında bulunduğumuz açık. Prof. Hüseyin Hatemi'nin "Kadının Çıkış Yolu" isimli eserinde yer alan ifadesiyle, bir insana kırk gün deli dersin, nihayet deli olduğuna inanacaktır.⁸ Mustazaf bir kadın da etekli şeytan ve kaşık düşmanı olduğunu öğrenerek yetişmişse, erkeklerle ilişkisini bu bilgileri üzerinden kuracaktır. Cinsel kimliğine, bedenine bu şekilde yaklaşan bir kadının yetiştirdiği erkek de akrabaları dışındaki kadınları parçalanmış bedenler olarak görmeyi öğrenecektir.

İnsan Sûresi'nin ilk âyetini bu açıdan çok önemli buluyorum: "İnsanın üzerinden, henüz kendisinin bir insan olarak anılmadığı uzun bir süre geçmedi mi?" şeklinde, varoluşsal, sorumluluk yükleyen, düşünmeye ve eylemeye çağırın bir soru. İnsan her şeyden önce kendini bir eser gerçekleştiriyormuş gibi "insan" yapmakla sorumlu. İnsan olarak gelişimini sürdürmeyen kadın, "hiçkimse"leşirken, kendine biçilen daraltılmış kadınlık rollerinin tuzaklarına yakalanmaya yatkınlaşıyor. Kendi ayakları üzerine sapasağlam basacak şekilde yetiştirilmeyen, bu amaç yolunda alınının terini dökmenin gereklerine de sırt çeviren bir kadın, hayatının daha sonraki akışını, dişiliğini kullanarak bir erkek tarafından geçindirilmenin yollarını korumaya bağlıyor. ■

D İ P N O T L A R

- 1- Cihan Aktaş, "Mahallenin Işıkları", Anlayış Dergisi, Kasım 2007, sayı: 54.
- 2- Bobby Sayyid, Fundamentalizm Korkusu, Çev.: Ebubekir Ceylan&Nuh Yılmaz, Vadi Yayıncılık, Ankara 2000, s. 26-28.
- 3- Robert Young, Beyaz Mitolojiler, Çev.: Can Yıldız, Bağlam Yayınları, İstanbul 2000, s. 14.
- 4- Desmond Morris, İnsanat Bahçesi, Çev: Engin darıca, Sander Yayınları, İstanbul 1981, s. 224-225.
- 5- Cihan Aktaş, Bacı'dan Bayan'a, "Yeni Azizeler" bölümü, Pınar Yayınları; İstanbul 2001.
- 6- Bu konuda geniş bir irdeleme için bkz. Nazife Şişman, Emanetten Mülke Kadın Beden Siyaset, İz Yayıncılık, İstanbul 2003.
- 7- Cihan Aktaş, "Parçalanmış Bedenler", Taraf, 13 Kasım 2008.
- 8- Hüseyin Hatemi, İllâhî Hikmette Kadın, İşaret Yayınları, İstanbul 1995, s. 95.